

TOPLUMCU BELEDİYE: NAM-I DİĞER BELEDİYE SOSYALİZMİ

Sedat ÇOBANOĞLU¹

Kitap İncelemesi/Book Review

Geliş Tarih/Submission Date: 18.01.2024

Kabul Tarihi/Acceptance Date: 24.11.2024

Doi: 10.53507/akademikdusunce.1422279.

KİTAP KÜNYESİ:

Yazar: Sonay Bayramoğlu

Basım Yılı ve Yeri: 2015, İstanbul

Yayınevi: Nota Bene

Sayfa Sayısı: 181

ISBN: 978-605-9020-51-0

Giriş

Kamu hizmetlerinin sunulması sürecinde maksimum kamusal faydanın sağlanması ve halk tarafından düzenli ve yeterli hizmet alınması oldukça önemlidir. Kamu hizmetlerinin ortaya çıkışı insanların toplumsal olarak bir arada yaşamalarına oranla gelişmiştir. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte iş gereksinimleri ve işçilere yönelik talepler artmaya başlamıştır. İşçi ihtiyacının sanayi şehirlerinde giderek artması, kırsal alanlardan kentsel alanlara göçü tetikleyen unsurlardan biri olmuştur. Bu dönemde göç hareketlerinin yoğun olması, kentsel alanlarda kamu hizmeti sunumunda yetersizliklere neden olmuştur. Nitekim kentlerin nüfusunun artmasıyla birlikte su, gaz, ulaşım, temizlik, kanalizasyon, eğitim ve yaşlı bakımı gibi birçok kamu hizmeti alanında aksaklıklar yaşanmaya başlamıştır. Bu sorunların çözümünde şehir yöneticilerinin kamu hizmeti sunumundaki rolleri ön plana çıkmıştır. Özellikle şehirlerde belediyelerin kamuya verdikleri hizmetlerin sunuş biçimleri tartışmanın odak noktası olmuştur. Yerel yönetimlerde sunulan kamu hizmetleri ya ağırlıklı olarak belediyeler tarafından ya da özel sektör araçları tarafından yürütülmüştür. Günümüzde de benzer uygulamalar söz konusudur.

Kamu hizmetlerinin sunulmasında göz önüne alınması gereken; *kamu yararı* mıdır? ya da özel sektörün kazancı bağlamında *paraya göre hizmet anlayışı* mıdır? soruları çalışmada vurgulanan temel sorunsaldır. Bu ikilem, toplumun faydasına odaklanan kamu yararı ya da özel şirketin çıkarını ön planda tutan kar güdümlü yaklaşımı araştırmanın merkezine koymaktadır. Sonuç olarak toplumun yararını düşünen, toplumun değerlerine (eşitlik, sosyal adaletçi,

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, sedatcobanoglu00@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8357-885X.

bütünleştirici bir şehir anlayışı) önem veren bir belediye anlayışının, insanların müşteri (paran varsa yararlanırsın, paran yoksa açlığa mahkûmsun) olarak görülmesinden daha uygun bir yaklaşım tarzı olacağı felsefesi, incelenen kitabın ana fikrini oluşturmaktadır. Bu düşünce, kamucu yaklaşımı ön plana çıkaran felsefi bir düşüncenin çıktısıdır.

Kamu hizmeti sunumu bağlamında birbirine karşıt olan iki yaklaşım çalışmada ön plana çıkmıştır. Bunlar toplumcu belediye anlayışı ile neoliberal belediye (özel sektör eliyle hizmet sunumu yapan) anlayışıdır. Bu yaklaşımlar kitap içinde farklı bölümlerde detaylı bir şekilde incelenmiştir. Özellikle neoliberal belediye yaklaşımının olumsuz yönleri çalışma boyunca farklı örneklerle betimlenmiştir. Nitekim toplumcu belediye yaklaşımını benimseyen kitabın yazarı Sonay Bayramoğlu, “*Toplumcu Belediye Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi*” isimli kitabında, toplumcu belediye yaklaşımının tarihsel bağlamda uygulanabilirliğinden bahsetmiş ve bu tecrübeleri kitabına yansıtmıştır. Yapılan çalışma, Can Hamamcı’nın sunuşuyla takdim edilmiştir. Hamamcı’nın çalışmayı “*kenttaş kent efendisi yapacak kolektif kavramayı artırmayı amaçlayan bir kitap*” olarak yorumlaması, kitap açısından yazarın kent yönetiminde toplumcu belediye yaklaşımının uygulanmasına verdiği önemi göstermektedir. Ayrıca, yazar tarafından toplumcu belediye yaklaşımı hakkında teorik bir çerçeve çizilirken bu alana ilişkin dünyadaki uygulama örnekleri sunularak çalışma zenginleştirilmiştir. Bu çalışmalar temel alınarak Türkiye’deki toplumcu belediye yaklaşımı deneyimleri çalışmada tartışılmıştır. Bu kazanım ve tecrübeler, Türk siyasal hayatında hem politika yapıcılara ve akademik alanda çalışanlara hem de kamu hizmeti alan vatandaşlara bir katkı niteliğinde olmuştur. *Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi* isimli bu çalışmaya ek olarak akademik alanyazında toplumcu belediye yaklaşımına ilişkin kısa bir tarama yapıldığında birkaç örnek daha verilebilir.

Örneğin; Sezgin ve Canbulut editörlüğünde 2021 yılında *Toplumcu Belediyecilik 1970’lerden Günümüze Bir Yerel Yönetim Deneyimi* isimli kitap hazırlanmıştır. Bu çalışmada; İstanbul, Ankara, İzmit, Çanakkale ve Adana illerindeki yerel yönetimlerde toplumcu belediyeciliğin izleri sorgulanmıştır (Sezgin ve Canbulut, 2021). Öte yandan Bozkurt tarafından hazırlanan *Toplumcu Belediyecilik Politikalarının Ovacık Belediyesi Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi* isimli makalede ise Ovacık Belediyesinde toplumcu belediye temelinde siyasal-yönetsel, sosyo-kültürel, ekonomi ve şehircilik/çevre politikaları bağlamında tartışmalar esas alınmıştır (Bozkurt, 2020). Son olarak 11 Mayıs 2013 tarihinde toplanan *Toplumcu Belediyecilik Ulusal Forumu* sonucunda *Toplumcu Belediyecilik Bildirgesi* hazırlanmıştır. Bu bildirge kapsamında belirlenen temel ilkeler şunlardır; yeniden

beledileştirme, toplumsal eşitlik, dayanışma, demokratik yönetim, üretici ve paylaşımcı belediyecilik, planlamacılık ve kalkınma, ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilinci, nitelikli hizmet-üretken emek-nitelikli çalışma koşulları, doğal ve tarihi çevrenin korunması, gelişmeye açık olunması, herkesin görülmesi, tüketicinin korunması, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kültür-sanatın desteklenmesi (Toplumcu Belediyecilik Bildirgesi, 2013). Sonuç olarak toplumcu belediye literatürüne yönelik alanyazındaki araştırmaların artması hem bu alanda çalışanlara hem de uygulayıcılara kamu yararı temelli hizmet sunumu konusunda bir bakış açısı kazandıracaktır.

Kitabın İncelenmesi

Yazar'a göre belediye tarafından sunulan kamu hizmetlerinin kimin eliyle ve nasıl sunulacağı soruları, belediyeler için önemli birer karar aşaması olarak görülmektedir. Dolayısıyla kamu hizmeti sunumunda demokratik bir yaklaşımın gereği olarak kamu yararı ön planda tutulurken, yirminci yüzyılın sonlarına doğru neoliberal bir yaklaşım ile bu durumun tersine dönmeye başladığı belirtilmiştir. Bir diğer ifadeyle 1850'li yıllardan 1980'li yıllara kadar toplumcu belediye anlayışına yönelik deneyimler görece daha yaygın iken kamucu/kamuya değer veren bir yaklaşım söz konusuydu. Ancak kamu yararı ilkesini olumsuz yönde etkileyen neoliberal anlayışın yükselişi ile özel şirketlere daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımın savunucuları, yerel yönetimler ile daha yakın bir ilişki içinde olmaya başlamışlardır.

Yaklaşık 30 yıldır yerel yönetim reformları adı altında yerelleşme politikaları sonucunda belediyelere birçok sorumluluk yüklenmiştir. Türkiye açısından bakıldığında bu sorumlulukları istenen ölçüde kaldıramayan belediyeler, hizmetlerin kamuya ulaştırılması hususunda çıkmaza girmiştir. İşte bu noktada asıl sorgulanması gereken nasıl bir belediye anlayışının olması gerektiği sorunsalı, gündeme gelmiştir. Bu konudan hareketle yerel yönetimlerin görev ve sorumluluk alanları ve bu alanlardaki faaliyetleri nasıl yürüttüğü konuları, incelenmesi gereken temel nesnelere. İşte bu noktada yazar, öncelikle bu konuda toplumun temel ihtiyaçlarının anlaşılmasının ne derece önemli olduğu hususuna dikkat çekmiştir. Ayrıca yalnızca kamucu bir yaklaşım ile sorunların çözümünde yol katedilebileceğine vurgu yapılmıştır. Bir diğer ifadeyle barınma, su, kanalizasyon, gaz, atık ve çöp faaliyetleri gibi bir şehrin temel ihtiyaçlarına bu bakış açısıyla cevap verebilecek bir belediyenin var olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Öte yandan özel sektör aracılığıyla iş gören neoliberal belediyecilik anlayışına eleştirel bir yaklaşım sergileyen yazar, bu anlayışa sahip belediyelere yönelik sorunları birkaç örnekle ifade etmiştir. Bu sorunlar arasında; personel istihdamındaki kısıtlamalar, taşeron firmaların

etkin olması sonucunda sosyal yardımların kısıtlanması, düşük ücret ve güvensiz istihdamın varlığı ve maaş ödemelerinde 3-4 ay gibi gecikmeler sayılabilmektedir. Bu noktada yazar, günümüzde toplumcu belediye anlayışının mümkün olabileceğini ortaya koymak amacıyla yola çıkarak tarihsel çerçevede deneyimlenen örnekleri çalışmasında incelemiştir. Yazar, toplumcu belediye anlayışını hem belediyecilik akımının hem de kamu hizmeti anlayışının gelişmesinde temel bir mihenk taşı olarak görmektedir. Bu sebeple yazar, araştırmada neoliberal belediye anlayışı yerine toplumcu belediye anlayışının toplum için daha faydalı olacağı hususunu tartışmıştır. Böylelikle toplumcu belediye anlayışı uygulamalarının kamu için daha etkili ve daha çözüm odaklı olabileceğini ileri sürmüştür. Yöntemsel bağlamda kitapta, nicel veri toplama metodu ve içerik tepkisiz araştırma tiplerinden içerik analizi tekniği kullanılarak çalışma incelenmiştir. Diğer taraftan çalışmada *toplumcu belediye uygulamaları* geniş ölçekte sunularak *örnekleme* tekniği de kullanılmıştır. Kaynakça bakımından kitabın oldukça zengin bir araştırma yelpazesine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Çalışma giriş bölümünün yanı sıra “Toplumcu Belediyenin Tarihsel Gelişimi”, “21. Yüzyılda Toplumcu Belediye” ve “Türkiye’de Toplumcu Belediye” başlıklarından oluşturulmuştur.

Çalışmanın giriş bölümünde neoliberal belediye anlayışının 30 yıldan fazla süren serüveninde kamu hizmetinin sunulmasına ilişkin ciddi sorunların ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Bu sorunlara çözüm olarak demokrasi reformları adı altında yerleşme reformları yapılmıştır. Bu reformlarla birlikte belediyelere yetki devri yapılması sonrasında belediye ile özel sektör arasında ilişkiler daha hızlı bir şekilde gelişmeye başlamış ve bu durum, neoliberal belediyecilik anlayışına olanak sağlamıştır. Yazar, çalışmasında toplumun çıkarlarının ön planda tutulması gerektiğini her defasında vurgulamış, özellikle kamuya ait olan kent mekânları, parklar, tarihi alanlar ve kültürel miraslara yönelik belediye faaliyetlerinin, rant amacı güden özel sektör kuruluşlarına verilmesine karşı bir duruş sergilemiş vekamu hizmetlerinin sunulmasında demokratik temelli yerel yönetimlerin oluşturulması gerektiğini savunmuştur.

Yazar çalışmasında yukarıdaki başlıkları detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu kitap incelemesinde bölümlerden kısaca bahsedilmiştir. Birinci bölümde; yazar toplumcu belediyenin temellerine değinmiştir. Bu kapsamda, toplumcu belediyenin tarihteki izleri, 1871 yılında Paris’te yaşanan Paris Komünü olarak bilinen işçi sınıfının ilk siyasal yönetim deneyimine dayanmaktadır. Bu deneyim aynı zamanda modern belediyeciliğin temelini oluşturmaktadır. Bu tecrübe, 1970’li yıllarda Avrupa’daki kıvılcık belediyelere örnek olmuştur.

Öte yandan üzerinde durulması gereken en önemli noktalardan birisi de yazarın 2000’li yıllarda yeniden beledileştirme çalışmalarına titizlikle dikkat etmiş olmasıdır. Kamu hizmetlerinin beledileştirilmesi hususuna ilişkin dünyadaki diğer ülkelerden örnekler vermiştir. Bu kapsamda su, elektrik, kamu taşımacılığı, atık yönetimi, temizlik ve barınma gibi toplumun genel ihtiyaçlarını temel alan belediye faaliyetleri, toplumcu belediye anlayışının uygulanabilirliğinin bir örneği olarak sunulmuştur.

Avrupa’da 19’uncu yüzyılda sanayileşmenin etkisiyle hız kazanan göç hareketleri, kentlerde nüfus artışına neden olmuş ve kentli sayısı yüzde 17’den yüzde 72’ye kadar artmıştır. Giderek karmaşık hale gelen kentlerin su, gaz, kanalizasyon, barınma gibi temel ihtiyaçları bir sorun alanına dönüşmüştür. Sanayi devriminin yıkıcı etkileri arasında insanların mülksüz kalması, açlıkla mücadele, sağlıksız yaşam, yoksulluğun artması şehirlerde görülmeye başlanmıştır. Yazar kitabında bu etkileri örnekler vererek göstermiştir. Örneğin, 1848 yılında *Kamu Sağlığını Düzenlemeye Dair* bir dizi düzenleme yapılmıştır. Böylece kamu sağlığının gözetilmesi ve ilgili hizmetlerin belediye tarafından yerine getirilmesi esas alınmıştır. Ancak özel şirketler tarafından sunulan bu hizmetlerin belediyelere verilmesi, özel şirketlerin tepkisine yol açmıştır. Öte yandan, 1870 yılında Birmingham Belediyesi; su, gaz, elektrik, tramvay gibi kamu hizmetlerini yerine getirmeye başlamıştır. Kanalizasyon sorunları, 1834-1871 yıllarında belediye tarafından kurulan bir komisyon aracılığıyla yürütülmüştür. Yoksulluk yasaları, 1869-1870’li yıllarda belediyelerin hizmet alanına dâhil edilmiştir. Bu kapsamda ilk belediye sosyalizmi deneyimi Glasgow’da yaşanmıştır. Kamu hizmetlerini ilk beledileştiren bu kent, özel şirketler tarafından yerine getirilen hizmetlerin sağlıksız yaşam koşulları ve kamu yararına uygun olmadığı gerekçeleriyle iptal edilmiştir. Böylece, 1855 yılında su, 1869 yılında gaz, 1872 yılında ulaşım ve 1890 yılında elektrik hizmetleri beledileştirilmiştir.

Hastalıklar, suçların artması, başıbozuk bir düzenin varlığı ve konutların iyileştirilmesi gibi temel gerekçeler bu adım atılmasında birer gerekçe olmuştur. Sonuç olarak yazar, toplumcu belediye uygulamalarının gelişmesinde İngiltere başta olmak üzere Kıta Avrupası’ndaki deneyim ve doktrinlerin, toplumcu belediye anlayışına kaynaklık ettiğini vurgulamıştır. Bu ülkelerde 20’nci yüzyılda birçok belediye hizmet deneyimi görülmüştür. Paris Komünü deneyiminin 19’uncu yüzyılda yaşanması, 20’nci yüzyıl belediyelerine örnek teşkil etmiştir. Özellikle bu uygulamalar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkelerin belediye hizmet sunum programlarında görülmüştür. Fakat hükümet programlarında 1980’li yıllarda bir paradigma değişikliği yaşanmıştır. Toplumcu belediye yaklaşımı yerini neoliberal belediye

anlayışına bırakmaya başlamıştır. Yazar, kamu yararını temel alan toplumcu belediye anlayışının bu süreçte geri plana itildiğini eleştirel bir yaklaşımla dile getirmiştir.

Öte yandan yazar 20'nci yüzyılda *toplumcu belediye faaliyetlerini* şu şekilde resmetmektedir: 19'uncu yüzyılın yıkıcı etkilerini tam olarak atlatmadan 20'nci yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı, Avrupa'da kent yönetimlerinde ciddi sorunlara neden olmuştur. Bu sorunlara çözüm arandığı süreçte, belediye sosyalizmi yaklaşımı yalnızca işçi sınıfının güçlü olduğu Sheffield, Glasgow ve Derby gibi bazı kentlerde 1930'lu yıllarda hayata geçirilebilmiştir. Bu yüzyıla işçi ve burjuva sınıfının mücadele dönemi de denilebilir. İşçi sınıfının 19'uncu yüzyılda başlayan ve piyasa ekonomisinde bağımsızlaştırılmış bir alan yaratma çabası, 20'nci yüzyıl toplumcu belediye anlayışını önemli ölçüde etkilemiştir.

Yazar, düşünsel alanda toplumcu belediye yaklaşımı ve belediyecilik karşıtı hareketleri de incelemiştir. Bu kapsamda, Kıta Avrupası'nda toplumcu belediye yaklaşımının yayılmasına yönelik örnekler ele almıştır. Örneğin, Almanya ve İtalya gibi devletlerde işçi partilerinin belediye iktidarlarına geldiklerini ve 1892 yılında Fransa'da yerel seçimleri sosyalist işçi partilerinin kazandığını vurgulamıştır. Dahası ilk aşama olarak ifade edilebilecek 1880-1918 yılları ve ikinci aşamada ise 1920-1930 yılları arasında belediye sosyalizmi dönemleri deneyimlenmiştir. Müteakiben İkinci Dünya Savaşı'nın 1945 yılında son ermesiyle ortaya çıkan örgütsel ve mali kriz sonrasında Avrupa'da refah devlet politikaları ön plana çıkmıştır. Devletler, sosyal ve kamusal hizmetleri yürütme kararı almıştır. Örneğin İsviçre, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi Avrupa ülkelerinin refah politika uygulamalarına geçişi, kamulaştırma süreçlerini başlatmıştır. Böylelikle kamu hizmetlerinin kamu örgütleri tarafından sunulması öngörülmüştür. Böylelikle kamu yararı ilkesine göre hareket edileceği düşünülmüştür. Yazara göre, bu düşüncenin kökenlerini, öncelikle belediye sosyalizmine, sosyalist düşünceye ve sonrasında ise sosyal demokrasiye kadar götürmek mümkündür.

Dünya üzerinde ortaya çıkan siyasi ve ekonomik krizlere bir çare niteliğinde 1980'li yıllarda neoliberal politikaların uygulanmaya konması, belediye hizmetlerini doğrudan etkilemiştir. Dolayısıyla yazarın da ifade ettiği gibi köklü bir paradigma değişikliği yaşanmıştır. Yerel hizmetlerin sunulmasında piyasalaştırma ve özelleştirme faaliyetleri, 1980-2010 yılları arasında ön plana çıkmıştır. Geleneksel yönetim anlayışının işlemediği gerekçesiyle piyasa yönelimli (yeni) kamu işletmeciliği akımı yönetim alanında benimsenmeye başlamıştır. Sonuç olarak kamu hizmeti anlayışında temel iki ilke öne çıkmıştır. Bunlar; kamucu yaklaşım ve piyasacı yaklaşım olarak belediye hizmetlerinde etkisini göstermiştir.

Biraz daha açmak gerekirse, kamu yönetiminde siyasal ve ekonomik mantık ilkelerinin nasıl işlediği ön plana çıkmıştır. Siyasal mantığın kamucu bir yanı olduğu ekonomik mantığın ise kar yönü olduğu yazar tarafından belirtilmiştir. Bu noktada çalışmada verilen Türkiye örneğinde emanet usulü olarak ifade edilen siyasal mantığa dayalı kamu hizmetinin 2003 yılı kamu ihale kanunu ile kaldırıldığı belirtilmiştir. Bunun yerine rekabet ilkesi getirilmiştir. Böylelikle kamu hizmeti sunumunda *rekabet ilkesi* kapsamında işletmeci bir yaklaşım ortaya çıkmıştır.

Bu döneme yönelik Batı ve ABD'deki gelişmelere bakıldığında; 1980'li yıllar itibarıyla Avrupa ve ABD'de Thatcher ve Reagan dönemlerinde hükümetlerin uyguladığı yeni sağ ve neoliberal politikalar, devletin kamu hizmeti sunma şeklini değiştirdiği gibi, belediyelerin kamu hizmeti sunma şeklini de değiştirmiştir. Yani bu dönemde *kullanan öder* ilkesinin öne çıkması, kamu hizmetinin ücretsiz olma durumunu ortadan kaldırmıştır. Özelleştirilen kamu kurumlarının meşruiyetini sağlamak amacıyla ortaya atılan tezlere göre, devlet aygıtının artık işlemediği ve hantal bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir. Böylece belediyelerde yaşanan değişime değinen yazara göre, yaşanan süreç; “*devletin geri çekilmesi, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, kamu harcamalarının kısıtlanması ve belediyenin müktesep haklarına hücum edilmesidir.*” şeklinde görülmektedir.

Ayrıca neoliberal yükselişin İngiltere'de Thatcher hükümeti döneminde yükselişe geçtiği, sosyalist işçi partilerine yönelik karalama kampanyasıyla başladığı vurgulanmıştır. Öte yandan Avrupa Birliği'nde ise belediyeciliğin temel ilkelerinden olan *subsidiarite ilkesi* yerel yönetimlerde kabul edilirken, dönüşümün iki temel çıktısı olan *âdem-i merkezileşme* ve *piyasalaşma* bileşenleri yerel yönetimlerde sık kullanılan temel kavramlar arasına girmiştir. Böylece kamu hizmetlerinin sunulmasında özelleştirme politikaları, Avrupa ülkelerinde yaygınlık kazanmıştır. Örneğin su hizmetinin ve enerji sektörünün birçok ülkede özelleştirilmesi, neoliberal belediye anlayışı uygulamasının etkinliğini göstermiştir. Bu noktada yazar, yaşanan süreçte birçok kazananın yanında kaybedenlerin de olduğunu belirtmiştir.

Kaybedenler arasında; halk sınıfları, demokratik yönetim, yerel düzeyde geniş emekçi kesimleri ve engelli vatandaşlar sayılabilir. Bu sürecin son kaybedeni ise yüz yıllık deneyime sahip olan çağdaş belediyecilik anlayışının temelleri olmuştur. İşte bu noktada yazar, çalışmada neoliberal belediyecilik anlayışının çökmeye yüz tuttuğunu ifade etmiştir. Ancak Türkiye açısından bir değerlendirmenin net olmayacağı fikirdedir. Yazar, kamu örgütlerine yönelik yapılan özelleştirmelerin çöküşe sebep olduğunu belirtmiştir. Neoliberal paradigmanın en önemli savının, düşük fiyat ve maliyetle daha nitelikli ve kaliteli hizmet sunulması olduğu

ifade edilirken yazara göre bunun gerçekleşmediği belirtilmiştir. Çünkü şirketler, her krizin ardından kar oranlarını maksimize etmek için fiyat artırımına gitmişlerdir. Yazara göre, bu durum, vatandaşların haklarının yok edildiğini göstermektedir.

Yirmi Birinci Yüzyılda Toplumcu Belediye başlıklı bölümde, Avrupa'daki kamu hizmetlerinde yeniden beledileştirme dalgası ve Latin Amerika'da toplumcu belediye deneyimleri aktarılmıştır. Avrupa ülkeleri arasında Almanya, Fransa, İngiltere ve Polonya örnekleri sunulmuştur. Örneğin, David MacDonald'ın 2012 tarihli *İşleri Yeniden Beledileştirin!* başlıklı kitabında su sektöründe beledileştirme faaliyetlerinin yeni bir eğilim olduğuna vurgu yapılmıştır. Yazar, 2013 ve 2014 yıllarında su sektöründeki beledileştirme gerekçelerini tablolar halinde örnekler vererek detaylı incelemelerde bulunmuştur. Yazar, yalnızca su sektörünü değil, aynı zamanda elektrik, kamu taşımacılığı, atık yönetimi, temizlik ve barınma alanlarındaki beledileştirme faaliyetlerini de çalışmasında irdelemiştir. Böylelikle toplumcu belediye uygulamalarına kaynak oluşturacak kaydadeğer veriler sunmuştur.

Neoliberal beklentilerin karşılıksız kaldığını belirten yazar, kamu politikalarında denetimin kaybedildiğini ve dev oligopol şirketlerin yaratıldığının altını da çizmiştir. Yine kamu özel ortaklığının kusurlu olduğunu ve işlem maliyetlerini artırdığını ifade eden yazar, bu süreci bir illüzyon olarak tanımlamıştır. Bu sorunların sonucunda insanların işsizlikle boğuştuğuna vurgu yapmış ve istihdam sorununun oluştuğuna dikkat çekmiştir. Bu bölüm sonunda yazar, Latin Amerika örneklerinde toplumcu belediye deneyimlerinden örnekler vermiştir. Porto Alegre ve Katılımcı Bütçe Modeli ve Sao Paulo'da Katılımcı Bütçe Modeli deneyimlerini incelemiştir.

Son olarak Türkiye'deki Toplumcu Belediye yaklaşımlarını ele alan yazar, Türk belediye mevzuatına atıfta bulunarak toplumcu belediye yaklaşımının izlerini sürmüştür. Örneğin, cumhuriyetin kurulmasından sonra 1930 yılında çıkarılan belediye kanununda kamu hizmetlerinin belediye eliyle verilmesi yönündeki ortak görüşe dikkat çekmiştir. 1926 yılında hazırlanan *Sular Hakkında Kanun* bu anlayışın temel ipuçlarını verebilir. Öte yandan yazar, devletçilik politikasının *1929 krizinden mi? yoksa cumhuriyetin temel ilkelerinden mi?* ortaya çıktığının yeniden yorumlanması yönünde bir görüş sunmuştur. Bu bağlamda bazı örnekler incelenmiştir. Örneğin, belediyelere alt yapı imtiyazları tanınmıştır; Samsun'da 1923 yılında elektrik, su ve tramvay işletmesi 60 yıllığına belediyeye devredilmiştir; belediyelere narh koyabilme yetkisi verilmiştir, ancak bu teklif dâhiliye encümeni tarafından reddedilmiştir; suni buz üreten Dersaadet Buz Anonim Şirketi imtiyazının 15 Aralık 1923 tarihinde feshedilerek belediyeye verilmesi kararlaştırılmıştır; belediyelere haberleşme ile ilgili bir takım imtiyazlar

da verilmiştir; Ankara Belediyesine 1,5 milyon liralık kredi alma yetkisi tanınmıştır (su, bataklık, mesken sağlama, lağım, elektrik hizmetleri gibi faaliyetleri için). Nitekim ilerleyen dönemlerde bu örneklerin sayısı artmıştır. Yazara göre, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik çabalara bakıldığında belediyelerin tamamına yakınında 1970’li yıllarda toplumcu belediye anlayışına rastlanmaktadır. Yazar, Fatsa ilçesinde toplumcu belediyenin iyi bir örnek olarak uygulandığını vurgulamıştır. Öte yandan Türkiye’deki akademik alanyazın çalışmalarına bakıldığında yazar, toplumcu belediye yaklaşımına öncülük yapan bilim insanları arasında kent bilimci Can Hamamcı ve Ruşen Keleş’i örnek göstermiştir. Günümüzde bu alanda yapılan çalışmaların artması, toplumcu belediye anlayışının belediyeler tarafından daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada kamu hizmeti sunumu sürecinde toplumcu belediye yaklaşımı ile neoliberal belediye yaklaşımı arasındaki mücadele ele alınmıştır. Neoliberal belediye anlayışının kar odaklı olmasına, toplumcu belediye anlayışının ise kamu yararını temel almasına vurgu yapılmıştır. İşte bu noktada toplumcu belediye anlayışının hayata geçirilmesinin kayda değer bir öneme sahip olduğu savunulmuştur. Bu anlayışa göre, belediyelerin müşteri yerine vatandaş odaklı kamu hizmeti sunmasının esas olduğu belirtilmiştir. Çalışmada Avrupa ve Latin Amerika ülkelerindeki toplumcu belediye uygulamalarından örnekler verilmiştir. Ayrıca çalışmada bu ülkelerdeki beledileştirme ve yeniden beledileştirme faaliyetlerine değinilerek toplumcu belediye yaklaşımının önemi sık sık vurgulanmıştır. Öte yandan bu yaklaşımın kamucu bir yönünün olmasına ve kamu yararı odaklı olmasına dikkat çekilmiştir.

Kamu yönetimlerinde işletmecilik yaklaşımlarının 1980’li yıllarda ortaya çıkmasıyla kar güdümlü neoliberal belediye hizmetleri ön plana çıksa da hem dünyada hem de Türkiye’de toplumcu belediye yaklaşımı odaklı hizmet sunumlarının artırılabilmesi için çabaların sürdürülmesine gayret edilmiştir. Ayrıca yazara göre bu alandaki çalışmalara yönelik ilginin artmasının, alanyazın bakımından faydalı olacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın son bölümünde Türkiye’deki toplumcu belediye yaklaşımı uygulamalarına yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur. Türkiye’de 1980’li yıllara kadar geçen sürede belirli bölgelerde toplumcu belediye yaklaşımına yönelik bazı deneyimler yaşansa da küresel süreçle doğrudan iletişim halinde olan ülkemizde de neoliberal reformlar, uygulamaya konmuştur. Bu noktada Türkiye’de sosyal devlet yaklaşımı ve yerel yönetimlerin demokratikleşmesi kapsamında yapılan idari reformlar, toplumcu belediye yaklaşımından ziyade neoliberal

belediye yaklaşımına hizmet etmiştir. Belediyeler kamu hizmetlerini sunarken, çoğunlukla özel şirket mantığını kullanmaya devam etmiştir. Ancak nadiren de olsa bazı belediyelerin toplumcu belediye anlayışına yönelik uygulamaları yürütmeye çalışması, umut vericidir. Çünkü belediyelerin kamu hizmetlerine yönelik bakış açısını kamu yararını temel alacak şekilde değiştirmesine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla kamuya sunulan hizmetlerin özünde, demokratik hizmet anlayışının varlığı daima mevcut olmalıdır.

Halkın barınma, su, gaz, atık ve kanalizasyon gibi temel ihtiyaçlarına yönelik hizmet veren belediyeler, şirket mantığından ziyade insan odaklı ve kamu yararını ön görecektir biçimde bir hizmet anlayışını benimsemelidir. İşte bu noktada toplumcu belediye anlayışı, insana değer veren bir hizmet sunma biçimi olarak vatandaşlara katkı sağlayabilir. Öyle ki bu kitabın bir deneme olduğunu vurgulayan yazarın çalışması, alanyazındaki yapılacak diğer çalışmalara ışık tutacak niteliktedir. Son olarak belediyelerin kamu hizmetlerini sunarken her zaman kamu yararını ön planda tutmasının kaydadeğer öneme sahip olduğu bilinmelidir.

Kaynakça

- Bozkurt, E. (2020). Toplumcu Belediyecilik Politikalarının Ovacık Belediyesi Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 99-149.
- Sezgin, S. ve Canbulut, T. (Ed.). (2021). *Toplumcu Belediyecilik: 1970'lerden Günümüze Bir Yerel Yönetim Deneyimi*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Toplumcu Belediyecilik Bildirgesi (2013). YAYED Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği, www.yayed.org/uploads/yuklemeler/toplumcubelediyecilik_bildirgesi.pdf, Erişim Tarihi: 27.03.2024.

Yazar Beyanı

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: %100

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: Ethics committee approval is not applicable to this study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.